

KIRKEMINISTERIETS LITURGISKE KOMMISSION:

BETÆNKNING

OM

EN FORELØBIG REVISION
AF HØJMESSEN

(HERUNDER DÅB OG NADVER)

BETÆNKNING NR. 625

KØBENHAVN 1971

Indledende bemærkninger.

På foranledning af en henvendelse fra biskopperne, hvori disse anmodede ministeriet om at nedsætte en liturgisk kommission med det formål dels i løbet af kortere tid at stille forslag om en nænsom revision af højmissen herunder dåb og nadver, dels i løbet af ca. 5 år at stille forslag om en endelig revision af ritual- og alterbog, nedsattes ved skrivelse af den 23. januar 1970 en kommission med den opgave at løse begge de i biskoppernes henvendelse nævnte opgaver.

Til medlemmer af kommissionen udpegede ministeren følgende:

Biskop Johs. W. Jacobsen, Viborg,
som formand.

Professor, dr.phil. Henrik Glahn,
København.

Professor, dr.theol. Niels Hyldahl, Nivå.

Biskop Th. V. Kragh, Haderslev.

Redaktør, dr.phil. Jens Kruuse, Højbjerg.

Fru Anna Sophie Seidelin, Knebel.

Generaldirektør, fhv. minister Hans Sølvhøj,
Espergårde.

Forstander, dr.phil. Chr. Thodberg, Nærum.

Ved kommissionens første møde den 20. marts 1970 valgtes forstander Thodberg til kommissionens sekretær. I løbet af foråret tiltrådte pastor Hans Chr. Johannessen, Gentofte, som referent.

Ved kommissionens nævnte første møde enedes man om følgende plan for første fase af kommissionens arbejde (den foreløbige revision):

Der tilstræbes en nænsom revision af den gældende ordning på følgende punkter:

- (1) Sproget i ind- og udgangsbønnerne revideres en smule.
- (2) Salutationens sproglige form overvejes.
- (3) Vedrørende Veit Dietrich-kollekterne:
 - (a) En let sproglig revision.
 - (b) Forslag til begrænset anvendelse; de

20 bedste bruges fordelt på kirkeåret, således at flere på hinanden følgende søndage har samme kollekt.

- (4) Tekstlæsningerne:
 - (a) Nænsom revision af 1. tekstrække, der er kirkeårets rygrad, og uden hvilken mange af salmebogens salmer ville blive hjemløse i gudstjenesten.
 - (b) En mere gennemgribende revision af 2. tekstrække, især af epistlerne.
 - (c) Forslag til særlige tekster ved særlige lejligheder.
 - (d) Forslag til enkelte marginaltekster.
 - (e) Forslag til indskrænkning af antallet bibelske læsninger i højmissen.
- (5) Friere form for kirkebøn.
- (6) Ny absolutionsformel.
- (7) Alternative muligheder for altergangsritual med fastholdelse af den lutherske kerne: Fadervor/Indstiftelsesord/Uddeling, d.v.s. med forskellige indledninger til disse tre led.
- (8) Dåbsritualel;:
 - (a) Sproglig revision og forkortelse af det hidtidige ritual.
 - (b) Afskaffelse af tilspørgslen eller ændring af tilspørgslens form.
 - (c) Forslag til nyt dåbsritual med anvendelse af traditionen fra før 1912.

Kommissionen har som udgangspunkt haft det store materiale, der er samlet i Prøvealterbogen 1958 og Prøveritualbogen 1963. På enkelte punkter fremkommer man med forslag, der er inspireret derfra. Hvad angår arbejdet med tekstrækkernes fornyelse, har man i en vis udstrækning draget nytte af arbejdet i den internordiske perikopekomité.

Man er opmærksom på de problemer, der knytter sig til den gudstjenstlige brug af 1948-oversættelsen af Ny Testamente og ser hen til en revision af denne oversættelse.

Under arbejdet blev punkterne 3 a, 4 c og d,

5 og 8 b og c henlagt til anden fase af kommissionens virksomhed (den endelige revision).

Ved det første møde deltes kommissionen i to arbejdsudvalg, hvoraf det første (a) bestående af Glahn, Kragh, Kruuse, Seidelin og Thodberg tog sig af den første behandling af punkterne 1-3 og 6-7 og det andet (b) bestående af Hyldahl, Jacobsen, Sølvhøj og Thodberg af punkterne 4 og 8.

I forbindelse med arbejdet med første fase (den nænsomme revision) har det været kommissionen magtpåliggende, at den reviderede højmesse fremtræder med så få ændringer og forkortelser, at man stort set kan bruge de eksisterende ritual- og alterbøger samt salmebogens prosadel i en overgangsperiode, idet man med den nænsomme revision ikke ønsker at foregribe eller lægge praktiske vanskelig-

heder i vejen for den endelige revision, der er det egentlige mål for arbejdet.

I den forløbne tid har der været afholdt ialt 10 møder i arbejdsudvalgene og 9 møder i den samlede kommission.

Ud fra disse forudsætninger skal kommissionen (A) foreslå en lempelig revision af højmessens enkelte led samt (B) anføre rimelige muligheder for forkortelse af den hidtidige højmesse.

Med henblik på en endelig revision af gudstjenesten og samtlige ritualer (alterbog og ritualbog), der er kommissionens opgave i dens anden fase, håber man, at arbejdet må komme til at foregå i den størst mulige åbenhed og kontakt med menighederne. Således er man også interesseret i at modtage forslag udefra.

(A) Revision af højmessen.

(a) Indgangsbønnen:

Lad os alle bede.

Herre, jeg er kommet ind i dit hus for at høre, hvad du vil sige/tale til mig. Opluk nu ved din Helligånd mit hjerte, så jeg af dit ord kan lære at angre mine synder, tro på Jesus Kristus og hver dag forbedre mig. Herre, hør min bøn Amen.

(b) Salutationen:

- (1) Herren være med jer.
Og Herren være med dig.
- (2) Herren være med jer.
Og Han med dig.

(c) Kollektterne.

Kommissionen har indgående arbejdet med spørgsmålet om kollektterne. Herunder har man inddraget de nyere forslag til revision af Veit Dietrich-kollekterne og ny-oversættelserne af Missale-kollekterne i *Gudstjenestekollekterne* (Theologisk Oratoriums Forlag 1953) og *Prøvealterbogen 1958*. Inden for kommissionen har man selv arbejdet med ny-oversættel-

ser af kollektterne samt med helt nye former og drøftet private forslag udefra, men har dog måttet henvise hele dette omfattende arbejde, der er godt i gang, til kommissionens indsats i anden fase. Det gælder f. eks. også nadverkollekten.

Indtil det eller de endelige kollektforslag foreligger, vil man foreslå, at en del af de nuværende kollekter i den gældende alterbog og salmebogens prosadel bevares på den måde, at kollekternes antal nedskæres til 25, der så til gengæld for enkeltes vedkommende læses på flere på hinanden følgende søndage.

Ved udvalget har man også søgt at pege på kollekter med et så centralt kristeligt indhold, at de kan bruges, når der prædikes over både første og anden tekstrække.

Da man med denne praksis kun har en overgangsperiode for øje, har man ikke villet løse det påtrængende problem vedrørende en sproglig revision af Veit Dietrich-kollekterne, bl. a. også af hensyn til, at de gældende former i videst muligt omfang stadig skal kunne bruges.

/ perioden/på dagen:

- 1. s. i Advent
- 2.-4. s. i Advent
- 1. og 2. juledag samt Søndag efter Jul
- Nytårsdag
- Helligtrekongers Søndag, jf. nedenfor, punkt (d)
- 1.-6. søndag efter Helligtrekonger
- Septuagesima og Sexagesima
- søndage
- Fastelavns Søndag
- 1.-5. søndag i Fasten
- Mariæ Bebudelsesdag
- Palmesøndag
- Skærtorsdag

bruges den hidtidige kollekt til:

- 1. s. i Advent
- 3. s. i Advent
- Juledag
- Nytårsdag
- Helligtrekongersdag
- 3. Søndag efter Helligtrekonger.
- Søndag Sexagesima
- Fastelavns Søndag
- 1. Søndag i Fasten
- Mariæ Bebudelsesdag
- Palmesøndag
- Skærtorsdag

/ *perioden/på dagen:*

1. og 2. påskedag
- 1.-6. søndag efter påske
- Store Bededag
- Kristi Himmelfartsdag
- Pinsedag
2. Pinsedag, Trinitatis Søndag og
 - 1.-3. søndag efter Trinitatis
 - 4.-5. søndag efter Trinitatis
 - 6.-10. søndag efter Trinitatis
 - 11.-12. søndag efter Trinitatis
 - 13.-20. søndag efter Trinitatis
 - 21.-23. søndag efter Trinitatis
 - Allehelgens Dag
 - 24.-27. søndag efter Trinitatis

(d) Tekstlæsningerne.

Bortset fra forslag om (1) benyttelse i visse tilfælde af juletekster på 2. Juledag (St. Stefans Dag), (2) genindførelse af 5. Søndag i Fasten samt (3) ombytning af epistlerne i 1. og 2. række Skærtorsdag og 23. Søndag efter Trinitatis indføres der i 1. tekstrække nye tekster i 8 tilfælde og mindre ændringer (nye afskæringer af den samme tekst o. lign.) i 11-11 tilfælde. For 2. tekstrækkes vedkommende er de tilsvarende tal 18 og 6.

I det følgende står I for 1. tekstrække og II for 2. tekstrække. I forbindelse med angivelsen af nye tekster eller nye afskæringer af kendte tekster, anføres den hidtidige tekst i parentes. Nye og udvidede tekster er skrevet helt ud.

1. Søndag i Advent:

/ *Rom. 13, 11-14, med indledningen:*

»I ved, at tiden .. «.

2. Søndag i Advent:

/ *Rom, 15, 4-7:*

Alt, hvad der forhen er skrevet, er jo skrevet, for at I kan lære deraf, så vi ved udholdenhed og ved den trøst, skrifterne giver, kan bevare vort håb. Og udholdenhedens og trøstens Gud give jer at være enige indbyrdes, som Kristus Jesus vil det, så I enigt og med én mund kan prise Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader. Tag jer derfor af hverandre, ligesom også Kristus har taget sig af os, til Guds ære (tidl. v. 4-9).

bruges den hidtidige kollekt t

Påskedag

1. Søndag efter Påske

Store Bededag

Kristi Himmelfartsdag

Pinsedag

2. Pinsedag

4. Søndag efter Trinitatis

6. Søndag efter Trinitatis

11. Søndag efter Trinitatis

13. Søndag efter Trinitatis

21. Søndag efter Trinitatis

Allehelgens Dag

24. Søndag efter Trinitatis

4. Søndag i Advent:

/ *Joh. 1, 19-27 (tidl. v. 19-28).*

2. Juledag (St. Stefans Dag):

/ *og II:*

Hvor det ønskes, kan Lukas 2, 15-20, bruges som prædiketekst, især i pastorater med flere prædikesteder, hvor der f. eks. ikke har været afholdt gudstjeneste Juledag (Kristi Fødsels Dag).

Søndag efter Jul:

/ *Gal. 4, 1-7, med indledningen:*

»Så længe en arving . . . «

Nytårsdag:

// *Ap. Gern. 4, 7-12, med forbemærkning (præjamen):*

»Da Peter og Johannes i Helligdommen havde helbredt en vanfør mand, lod rådet dem føre frem i forsamlingen og spurgte dem: »Med hvilken magt eller i hvilket navn har I gjort dette?«

Fyldt af Helligånden svarede Peter dem da: »I folkets rådsherrer og ældste! Når vi i dag på grund af en velgerning mod en vanfør mand forhøres om, hvordan han er blevet helbredt, så skal alle I og hele Israels folk vide, at det er ved navnet Jesus Kristus fra Nazaret, ham, hvem I korsfæstede, men som Gud har opvakt fra de døde - det er ved hans navn, at manden her står rask for jeres øjne. Denne Jesus er »stenen, som blev agtet for intet« af jer bygmestre, men som »er blevet hovedhjørneste-

nen«. Og der er ikke frelse i nogen anden; thi der er ikke under himmelen givet mennesker noget andet navn, hvorved vi kan frelses« (tidl. Jak. 4, 13-17).

Søndag efter Nytår og Helligtrekongersdag (den 6. januar) slås sammen til **Helligtrekongers Søndag** med flg. tekster:

I. Es. 60, 1-6, og Mt. 2, 1-12 (de hidtidige tekster til Helligtrekongersdag).

II. Rom. 3, 19-22 a, og Mt. 2, 19-23 (de hidtidige tekster til Søndag efter Nytår).

1. Søndag efter Helligtrekonger:

II. Kol. 1, 25 d-28, i følgende form:

»Guds ord er den hemmelighed, **der har** været skjult igennem alle tider og slægter, men nu er blevet åbenbaret for hans hellige; for dem ville Gud kundgøre, hvilken rigdom på herlighed denne hemmelighed rummer blandt hedningerne, nemlig Kristus i jer, herlighedens håb. Ham forkynder vi, idet vi påminder ethvert menneske og lærer ethvert menneske med al visdom, for at vi kan fremstille ethvert menneske som fuldkomment i Kristus« (tidl. Ef. 6, 1-4).

2. Søndag efter Helligtrekonger:

II. 1. Joh. 4, 7-14:

I elskede, lad os elske hverandre, thi kærligheden er af Gud, og enhver, der elsker, er født af Gud og kender Gud. Den, der ikke elsker, kender ikke Gud, thi Gud er kærlighed. Der ved er Guds kærlighed blevet åbenbaret iblandt os, at Gud har sendt sin søn, den enbårne, til verden, for at vi skal leve ved ham. Deri består kærligheden: ikke i, at vi har elsket Gud, men i, **at** han elskede os og sendte sin Søn til soning **for** vore synder. I elskede, når Gud således elskede os, så er også vi skyldige at elske hverandre. Aldrig har nogen skuet Gud; hvis vi elsker hverandre, bliver Gud i os, og hans kærlighed er blevet fuldkommet i os. Derpå kender vi, at vi bliver i ham og han i os: at han har givet os af sin Ånd. Og vi har skuet og vidner, at Faderen har sendt sin Søn som frelser for verden (tidl. Ef. 5, 21-33).

4. Søndag efter Helligtrekonger:

II. Rom. 4, 16 d-25, med indledningen:

»Abraham er fader til os alle . . .« (tidl. v. 16a-25).

5. Søndag efter Helligtrekonger:

II. 1. Kor. 3, 3-11:

Når der nemlig er misundelse og splid iblandt jer, er I så ikke kødelige og vandrer **på** menneskevis? Thi når en siger: »Jeg er tilhænger af Paulus,« og en anden: »Jeg er tilhænger af Apollos,« er I så ikke »mennesker«? Hvad er da Apollos? og hvad er Paulus? Tjenere, ved hvem I kom til troen. Og enhver tjente, som Herren gav ham; jeg plantede, Apollos vandede, men Gud gav væksten. **Så** kommer det da hverken an på den, der planter, eller på den, der vander, men på Gud, der giver vækst. Den, der planter, og den, der vander, er eet; dog skal hver få sin løn i forhold til sin møje. Thi Guds medarbejdere er vi; Guds ager, Guds bygning er I. Efter den Guds nåde, som blev givet mig, har jeg som en kyndig bygmester lagt grundvold, men andre bygger videre på den. Men enhver se **til**, hvorledes han bygger! Thi ingen kan lægge anden grundvold end den, der er lagt, nemlig Jesus Kristus (tidl. v. 3-17).

Søndag Septuagesima:

I. Titus 3, 4-7:

Men da Guds, vor frelsers, godhed og kærlighed til menneskene blev åbenbaret, frelste han os, ikke for de retfærdige gerningers skyld, vi havde gjort, men på grund af sin barmhertighed, ved badet til genfødsel og fornyelse ved Helligånden, som han i rigt mål udgød over os ved Jesus Kristus, vor frelser, for at vi, retfærdiggjorte ved hans nåde, i håbet skulle blive arvinger til evigt liv. (tidl. 1. Kor. 9, 24-10,5).

II. Ap. Gem. 17, 22-31:

Da trådte Paulus frem midt på Areopagus og sagde: »Atener! jeg ser, at I i alle måder er ivrige i jeres gudsyndelse. Thi da jeg gik omkring og tog jeres helligdomme i øjesyn, fandt jeg blandt andet et alter med den indskrift: »For en ukendt gud.« Det, som I således dyrker uden at kende det, det forkynder jeg jer. Gud, som har skabt verden og alt, hvad der er i den, han som er Himmels og jordens Herre, bor ikke i templer, gjorde med hænder, han tjenes heller ikke af menneskers hænder, som om han trængte til noget, han, som jo selv giver alle liv og ånde og alt andet. Og han lod alle folk nedstamme fra eet menneske og lod dem bosætte sig på hele jordens flade, og han fastsatte bestemte tider og landegrænser for

dem, for at de skulle søge Gud, om de dog kunne famle sig frem til ham og finde ham, så sandt han ikke er langt fra en eneste af os; thi i ham lever og røres og er vi, sådan som nogle af jeres digtere har sagt: »Thi vi er også af hans slægt.« Når vi nu er af Guds slægt, må vi ikke mene, at guddommen er lig guld eller sølv eller sten, formet ved menneskers kunst og snilde. Vel har Gud båret over med uvidenhedens tider, men nu sender han mennesker det budskab, at de alle og alle vegne skal omvende sig. Thi han har fastsat en dag, da han vil dømmе jorderig med retfærdighed ved en mand, som han har bestemt dertil, og det har han gjort troværdigt for alle ved at lade ham opstå fra de døde.« (tidl. v. 22–34).

Søndag Sexagesima:

//. 2. Tim. 2, 8-13:

Kom Jesus Kristus i hu, oprejst fra de døde, af Davids slægt - ifølge mit evangelium; for dette lider jeg ondt, ja, er bundet i lænker som en forbryder. Men Guds ord er ikke bundet. Derfor udholder jeg det alt sammen for de udvalgte skyld, for at også de må få frelsen i Kristus Jesus med evig herlighed. Det er troværdig tale: thi er vi døde med ham, skal vi også leve med ham; holder vi ud, skal vi også være konger med ham; fornægter vi ham, vil han også fornægte os; er vi utro, forbliver han dog tro; thi fornægte sig selv kan han ikke. (tidl. 2. Tim. 3, 10-17).

1. Søndag i Fasten:

//. Jak. 1, 9-16:

Den broder, der har ringe kår, skal rose sig af sin højhed, den rige af sin ringhed; thi han skal forgå som græssets blomster. Thi solen står op med sin glød og svider græsset, så dets blomster falder, og deres skønhed forsvinder; således skal også den rige visne på sine veje. Salig er den mand, som holder ud i prøvelse; thi når han har stået sin prøve, skal han få den livets sejrskrans, som Gud har lovet dem, der elsker ham. Ingen må sige, når han bliver fristet: »Jeg fristes af Gud;« thi Gud kan ikke fristes af noget ondt, og selv frister han ingen; men enhver fristes, når han drages og lokkes af sit eget begær; derefter, når begæret har undfanget, føder det synd, og når synden er fuldvoksen, avler den død. Far ikke vild, mine elskede brødre! (tidl. v. 5-16).

2. Søndag i Fasten:

//. Hebr. 2, 10-18:

Thi når han, for hvis skyld alt er til, og ved hvem alt er blevet til, ville føre mange sønner til herlighed, sømmede det sig for ham at føre deres frelses banebryder til fuldendelse gennem lidelser. Thi både den, der helliger, og de, som helliges, har alle samme Fader; derfor skammer han sig ikke ved at kalde dem brødre, idet han siger: »Jeg vil kundgøre dit navn for mine brødre, midt i menigheden vil jeg prise dig!« Og et andet sted: »Jeg vil sætte min lid til ham.« Og videre: »Se her er jeg og de børn, Gud gav mig.« Da nu børnene har del i kød og blod, fik han også på lignende måde del deri, for at han ved sin død skulle gøre ham magtesløs, der har dødens vælde, nemlig Djævelen, og udfri alle dem, som af frygt for døden hele deres liv havde levet i trældom. Thi det er jo ikke engle, han tager sig af, det er Abrahams slægt, han tager sig af. Derfor måtte han i eet og alt blive sine brødre lig, for at han i sin tjeneste for Gud kunne blive en barmhjertig og trofast ypperstepræst til at sone folkets synder. Thi som den, der selv er blevet fristet og har lidt, kan han komme dem til hjælp, som fristes (tidl. 1. Tess. 4, 1-7).

//. Hebr. 5, 1-10:

Thi enhver ypperstepræst, som udtages blandt mennesker, indsættes, til gavn for mennesker, i sin tjeneste for Gud, til at frembære både ublodige og blodige ofre for synder. Og han er i stand til at føle medlidenhed med de uvidende og vildfarende, fordi han også selv er skrøbelighed undergivet og derfor er skyldig at frembære syndoffer såvel for sig selv som for folket. Og ingen tiltager sig selv den værdighed, men man må som Aron kaldes dertil af Gud. Således har heller ikke Kristus tillagt sig selv den ære at blive ypperstepræst, men har fået den af ham, som sagde til ham: »Du er min Søn, jeg har født dig i dag.« ligesom han jo også et andet sted siger: »Du er præst evindeligt, på Melkisedeks vis«. Og han har i sit jordelivs dage med høje råb og tårer opsendt bønner og nødråb til ham, der kunne frelse ham fra døden, og han blev bøn hørt og friet for sin angst. Skønt han var Søn, lærte han lydighed af det, han led, og da han havde nået fuldendelsen, blev han ophav til evig frelse for alle, som er lydige mod ham, og blev af Gud kaldt ypperstepræst »på Melkisedeks vis« (tidl. Jak. 5, 13-20).

3. Søndag i Fasten:

/ *Ej. 5, 1—9, uden »derfor« i v. 1.*

II. *Joh. Ab. 2, 1-5 og 7 (tidl. Joh. Ab. 2, 1-7). Eller I. Joh. 3, 7-14 a:*

Børnlille, lad ingen føre jer vild. Den, der gør retfærdigheden, er retfærdig. Den, der gør synd, er af Djævelen; thi Djævelen har syndet fra begyndelsen. Men derfor blev Guds Søn åbenbaret, for at han skulle tilintetgøre Djævelens gerninger. Enhver, der er født af Gud, gør ikke synd, thi Guds sæd bliver i ham; ja, han kan ikke synde, fordi han er født af Gud. Derpå kendes Guds børn og Djævelens børn: enhver, der ikke øver retfærdighed, er ikke af Gud, ej heller den, der ikke elsker sin broder. Thi dette er det budskab, I har hørt fra begyndelsen, at vi skal elske hverandre og ikke være som Kain, der var af den Onde og myrdede sin broder. Og hvorfor myrdede han ham? Fordi hans egne gerninger var onde, men hans broders retfærdige. I skal ikke undre jer, mine brødre, om verden hader jer. Vi ved, at vi er gået over fra døden til livet, thi vi elsker brødrene.

Midfaste Søndag:

/ *Rom. 5, 1-9:*

Da vi nu er retfærdiggjorte af tro, har vi fred med Gud ved vor Herre Jesus Kristus, ved hvem vi i troen har fået adgang til den nåde, som vi nu står i; og vi priser os lykkelige over håbet om Guds herlighed. Ja, ikke det alene, men vi priser os også lykkelige over vore trængsler, da vi véd, at trængselen virker udholdenhed, og udholdenheden prøvet fasthed, og den prøvede fasthed håb, og håbet gør ikke til skamme; thi Guds kærlighed er udgydt i vore hjerter ved Helligånden, som blev os givet. Thi medens vi endnu var afmægtige, led Kristus, da tiden var inde, døden for os, som endnu var ugudelige. Der er jo næppe nogen, som vil dø for en retfærdig; kun for sin velgører kunne en måske få sig til at gå i døden; men Gud viser sin kærlighed mod os ved, at Kristus døde for os, medens vi endnu var syndere. Så meget mere skal vi da, efter at vi nu er retfærdiggjorte ved hans blod, frelses ved ham fra vreden (tidl. Gal. 4, 21-31).

// *2. Kor. 9, 6-11:*

Det er jo således: Den, der sår sparsomt, skal også høste sparsomt, og den, der sår rigeligt, skal også høste rigeligt. Enhver give, som hans hjerte har tilsagt ham, ikke tvært og tvun-

gent; thi Gud elsker en glad giver. Og Gud har magt til i rigt mål at give jer al nåde, så I altid og under alle forhold har alt, hvad I trænger til, og endda rigeligt til al god gerning, som der står skrevet: »Han delte alt ud, han gav til de fattige, hans retfærdighed varer evindeligt.« Og han, som skænker sædemanden »sæd til at så og brød til at spise«, vil også skænke jer udsæd og forøge den mangefold, og han vil lade jeres retfærdighed bære rige frugter; således bliver I rige i alle måder og kan vise al slags gavmildhed, som gennem os fremkalder tak til Gud (tidl. 2. Peter 1, 3-11).

5. Søndag i Fasten

genindføres, og *Mariæ Bebudelsesdag* henlægges til den søndag, der falder mellem 22. og 28. marts, undtagen de år, hvor denne søndag er Palmesøndag eller Påskedag; i så fald holdes *Mariæ Bebudelsesdag* 5. Søndag i Fasten. 5. Søndag i Fasten får kun én tekstrække, idet søndagen kun forekommer gennemsnitligt hvert tredje år. Der anføres dog en alternativ evangelietekst for de års vedkommende, hvor der på 3. Søndag i Fasten prædikes over Joh. 8,42-51.

5. Søndag i Fasten:

/ *Hebr. 9, 11-14:*

Kristus kom som ypperstepræst for de goder, der nu er blevet virkelighed; og gennem det større og fuldkommere telt, som ikke er gjort med hænder, det vil sige, som ikke hører denne skabte verden til, gik han, ikke med blod af bukke og kalve, men med sit eget blod een gang for alle ind i helligdommen og vandt en evig forløsning. Thi hvis blod af bukke og tyre og aske af en kvie, når det stænkes på de besmittede, helliger og bringer kødelig renhed, hvor meget mere vil da ikke Kristi blod, fordi han i kraft af en evig Ånd frembar sig selv som et lydefrit offer for Gud, rense vor samvittighed fra døde gerninger, så vi kan tjene den levende Gud.

Joh. 8, 52-59:

Jøderne sagde til Jesus: »Nu ved vi da, at du er besat af en ond ånd; Abraham er død, profeterne ligeså, og dog siger du: »Om nogen holder fast ved mit ord, skal han i al evighed ikke smage døden«. Du er vel ikke større end vor fader Abraham, som jo er død? Profeterne er også døde; hvem gør du dig selv til?« Jesus svarede: »Hvis jeg ville give mig selv

ære. ville min ære ikke være noget værd; men nu er det min Fader, som giver mig ære, ham, om hvem I siger: »Han er vor Gud«, skønt I aldrig har kendt ham; men jeg kender ham. Og hvis jeg ville sige: »Jeg kender ham ikke,« så ville jeg være en løgner ligesom I; men jeg kender ham og holder fast ved hans ord. Abraham, jeres fader, frydede sig over at skulle se min dag, og han fik den at se og glædede sig.« Da sagde jøderne til ham: »Du er ikke halvtreds år endnu, og du har set Abraham!« Jesus sagde til dem: »Sandelig, sandelig siger jeg eder: før Abraham blev til, er jeg.« Da tog de sten op for at kaste dem på ham; men Jesus skjulte sig og gik bort fra Helligdommen.

Joh. 11, 47-53 (i årene 1974, 1976, 1990):

Ypperstepræsterne og farisæerne kaldte da rådet sammen og sagde: »Hvad skal vi gøre? Den mand gør jo mange tegn. Hvis vi lader ham blive sådan ved, vil alle tro på ham, og romerne vil komme og tage både land og folk fra os.« Men en af dem, Kajfas, som var ypperstepræst det år, sagde til dem: »I forstår da heller ingen ting! og I tænker heller ikke på, at det er bedre for jer, at ét menneske dør for folket, end at hele folket går til grunde!« Dette sagde han ikke af sig selv; men da han var ypperstepræst i det år, profeterede han, at Jesus skulle dø for folket; og ikke for folket alene, men også for at samle Guds adspredte børn sammen til ét. Fra den dag af var deres beslutning taget, at de ville slå ham ihjel.

Skærtorsdag:

Epistlerne ombyttes:

/ . 1. Kor. 10, 15-17.

II. 1. Kor. 11, 23-29, med udeladelse af »Thi« i v. 23; v. 27-29 kan udelades.

Påskedag:

/ . 1. Kor. 5, 6-8:

Jeres selvros tager sig ilde ud. Ved I ikke, at en smule surdejg syrer hele dejgen? Rens den gamle surdejg ud, for at I kan være en ny dejg, da I jo er usyrede; thi også vort påskelam er slagtet, nemlig Kristus. Lad os derfor holde højtid, ikke med gammel surdejg, ej heller med sletheds og ondskabs surdejg, men med renheds og sandheds usyrede brød (tidl. 1. Kor. 5. 7-8).

Eller Rom. 6, 3-11:

Ved I ikke, at alle vi, som blev døbt til Kristus Jesus, blev døbt til hans død? Vi blev altså begravet med ham ved dåben til døden, for at, som Kristus blev opvakt fra de døde ved Faderens herlighed, således skal også vi leve et helt nyt liv. Thi er vi sammenvoksede med ham ved en død, der ligner hans, skal vi også være det ved en opstandelse, der ligner hans. Vi ved jo, at vort gamle menneske er blevet korsfæstet med ham, for at det syndige legeme skulle miste sin magt, så vi ikke mere skulle trælle for synden. Thi den, som er død, er retfærdiggjort fra synden. Og er vi døde med Kristus, da tror vi, at vi også skal leve med ham, fordi vi ved, at Kristus er opvakt fra døde og dør ikke mere. Døden er ikke herre over ham. Thi den død, han døde, døde han én gang for alle bort fra synden, og det liv, han lever, lever han for Gud. Således skal også I regne jer selv for døde fra synden og levende for Gud i Kristus Jesus.

Markus 16, 1-8 (tidl. v. 1-7). Den nye slutning lyder:

Og de gik ud og flygtede bort fra graven, thi de skælvede og var helt ude af sig selv; og de sagde ikke noget til nogen, thi de var bange.

2. Påskedag:

/ . Ap. Gern. 10, 34-43 (tidl. v. 34-41). Den nye slutning lyder:

Og han har pålagt os at prædike for folket og vidne, at han er den, som af Gud er bestemt til dommer over levende og døde. Om han vidner alle profeterne, at enhver, som tror på ham, skal få syndernes forladelse ved hans navn.

1. Søndag efter Påske:

/ . 1. Joh. 5, 4-12, med udeladelse af »Thi« i v. 1.

II. 1. Peter 1, 17-23, med udeladelse af »Og« i v. 17 (tidl. 1, 17-2,3).

2. Søndag efter Påske:

/ . 1. Peter 2, 20-25:

Hvad ros fortjener det, om I tålmodigt finder jer i at blive slået, når I forsynder jer? Men finder I jer i at lide, skønt I gør det gode, da er I under Guds nåde. Thi dertil blev I kaldet, fordi også Kristus led for jer og efterlod jer et forbillede, for at I skal gå i hans fod-

spor, »han, som ikke gjorde synd, og i hvis mund der ikke blev fundet svig«, han, som ikke skældte igen, når han blev udskældt, ikke truede, når han led ondt, men overgav sin sag til ham, der dømmes retfærdigt, han, som selv bar vore synder på sit legeme op på korsets træ, for at vi, afdøde fra vore synder, skal leve for retfærdigheden, han, »ved hvis sår I fik lægedom.« Thi I var vildfarende som får, men er nu vendt om til jeres sjæles hyrde og tilsynsmand (tidl. v. 21-25).

3. Søndag efter Påske:

/ . *Hebr. 13, 12-16:*

Derfor led også Jesus uden for byporten, for at han kunne hellige folket ved sit blod. Så lad os da gå ud til ham »uden for lejren« og bære hans forsmædelse. Thi her har vi ikke en blivende stad, men søger den kommende. Lad os da ved ham altid bringe Gud lovprisnings-offer, det er: frugt af læber, som beken- der hans navn. Og glem ikke at gøre vel og dele med andre; thi i sådanne ofre har Gud velbehag (tidl. 1. Peter 2, 11-20).

5. Søndag efter Påske:

/ . *Jak. 1, 22-25:*

Vær ordets gører, ikke blot dets hører, ellers bedrager I jer selv. Thi hvis nogen er ordets hører og ikke dets gører, så ligner han en mand, der betragter sit eget ansigt i et spejl: når han har betragtet sig selv, går han bort og glemmer straks, hvordan han så ud. Men den, som skuer ind i frihedens fuldkomne lov og bliver ved dermed, så han ikke er en glemsom hører, men en gerningens gører, han skal være salig i sin gerning (tidl. v. 22-27).

Kristi Himmelfartsdag:

/+//. *Lukas 24, 46-53 (tidl. I: Mk. 16, 14-20).*

I. *Ps. 110, 1-4 (tidl. Ap. Gern. 1, 1-11).*

II. *Ap. Gem. 1, 1-11, som lektie, men med tilladelse til at bruge lektien som prædiketekst. I så fald bruges som lektie Ps. 22, 26-32:*

Jeg vil synge din pris i en stor forsamling, indfri mine løfter iblandt de fromme; de ydmyge skal spise og mættes; hvo Herren søger, skal prise ham; deres hjerte leve for evigt! Den vide jord skal mærke sig det og omvende sig til Herren, og alle folkenes slægter skal tilbede for hans åsyn; thi Herrens er riget, han er folkenes hersker. De skal tilbede ham alene,

alle Jordens mægtige; de skal bøje sig for hans åsyn, alle, der nedsteg i støvet og ikke holdt deres sjæl i live. Ham skal efterkommerne tjene; om Herren skal tales til slægten, der kommer; de skal forkynde et folk, der fødes, hans retfærd. Thi han greb ind.

6. Søndag efter Påske:

/ . *1. Peter 4, 7 a-11 (tidl. v. 7 b-11). Ny begyndelse:*

»Alle tings ende er nær; vær derfor besindige og ædru, så I kan bede ...«.

Pinsedag:

/ . *Ap. Gern. 2, 1-11, som lektie, men med tilladelse til at bruge lektien som prædiketekst. I så fald bruges 1. Moseb. 11, 1-9, som lektie. 1. Moseb. 11, 1-9:*

Hele menneskeheden havde ét tungemål og samme sprog. Da de nu drog østpå, traf de på en dal i Sinear, og der slog de sig ned. Da sagde de til hverandre: »Kom, lad os stryge teglsten og brænde dem godt!« De brugte nemlig tegl som sten og jordbeg som kalk. Derpå sagde de: »Kom, lad os bygge en by og et tårn, hvis top når til himmelen, og skabe os et navn, for at vi ikke skal spredes ud over hele jorden!« Men Herren steg ned for at se byen og tårnet, som menneskebørnene byggede, og han sagde: »Se, de er ét folk og har alle ét tungemål; og når de nu først er begyndt således, er intet, som de sætter sig for, umuligt for dem; lad os derfor stige ned og forvirre deres tungemål der, så de ikke forstår hverandres tungemål!« Da spredte Herren dem fra det sted ud over hele jorden, og de opgav at bygge byen. Derfor kaldte man den Babel, thi der forvirrede Herren al jordens tungemål, og derfra spredte Herren dem ud over hele jorden.

II. *Ap. Gem. 2, 22-41, med indledningen:*

»Peter sagde.«.

2. Pinsedag:

/ . *Ap. Gern. 10, 42-48 a, med indledningen:*

»Peter sagde.«.

Trinitatis Søndag (Hellig Trefoldigheds Fest):

/ . *Rom. 11, 32-36 (tidl. v. 33-36). Ny begyndelse:*

Gud har indesluttet alle under ulydighed, for at han kunne forbarme sig over alle. O, dyb af rigdom og visdom ...

Joh. 2, 23-3, 15 (ny indledning):

Mens Jesus nu i påsken tilbragte højtiden i Jerusalem, kom mange til tro på hans navn, da de så de tegn, som han gjorde. Men selv betroede Jesus sig ikke til dem, fordi han kendte alle, og fordi han ikke havde nødig, at nogen skulle vidne om mennesket; thi han vidste selv, hvad der boede i mennesket. Der var blandt farisæerne en mand, som hed Nikodemus. (tidl. 3, 1-15).

//. Mt. 28, 16-20 (ny indledning):

De elleve disciple drog derefter til Galilæa, til det bjerg, hvor Jesus havde sat dem stævne. Og da de så ham, tilbad de ham. Men der var nogle, der tvivlede. Da trådte Jesus frem og sagde: »Mig er givet al magt . . .« (tidl. v. 18-20).

1. Søndag efter Trinitatis:

//. Rom. 1, 16-17:

Jeg skammer mig ikke ved evangeliet, thi det er en Guds kraft til frelse for enhver, som tror, for jøde først og så for græker. Thi i evangeliet åbenbares retfærdigheden fra Gud, af tro til tro, som der står skrevet: »Den retfærdige skal leve af tro.« (tidl. Tim. 6, 6-16).

3. Søndag efter Trinitatis:

//. Ef. 2, 11-22:

Kom i hu, at forhen var I, der var født som hedninger og blev kaldt uomskårne af dem, der har navn efter den omskærelse, man med hænder udfører på legemet - kom i hu, at I på den tid var uden forbindelse med Kristus, udelukkede fra borgerret i Israel og fremmede for forjættelsens pagter, uden håb og uden Gud i verden. Nu derimod, da I er I Kristus Jesus, er I, som engang var langt borte, kommet nær på grund af Kristi blod. Thi han er vor fred, han, som gjorde begge parter til ét og nedrev det gærde, som skiller, nemlig fjendskabet. Ved sit kød afskaffede han nemlig loven med dens bud og forskrifter, for at han i sig kunne skabe de to til ét nyt menneske og stifte fred og bringe begge parter, forenede i ét legeme, forligelse med Gud ved korset, da han ved dette dræbte fjendskabet. Og han kom og forkyndte fred for jer, som var langt borte, og fred for dem, som var nær. Thi ved ham har vi, begge parter i én Ånd, adgang til Fadere. Så er I da ikke længere fremmede og udlændinge, men I er de helliges medborgere og Guds husfæller, opbyggede på apostlenes og

profeternes grundvold med Jesus Kristus selv som hovedhjørnestenen. I ham sammenføjes hele bygningen og vokser til et helligt tempel i Herren; i ham bliver også I sammen med os opbygget til en Guds bolig i Ånden (tidl. Ap. Gern. 9, 1-18).

6. Søndag efter Trinitatis:

//. Ap. Gem. 9, 1-18 (se den hidtidige tekst til 3. Søndag efter Trinitatis 11) (tidl. Rom. 6, 3-11).

7. Søndag efter Trinitatis:

I. Rom. 6, 14-23, med udeladelse af »Thi« i v. 14; v. 19-23 kan udelades.

Synden skal ikke få herredømme over jer; I er jo ikke under lov, men under nåde. Hvad da? skal vi synde, fordi vi ikke er under lov, men under nåde? Nej, langtfra! Ved I ikke, at når I stiller jer til rådighed for en som lydige trælle, så er I trælle under ham, som I lyder, enten under synden til død eller under lydigheden til retfærdighed? Men Gud ske tak, fordi I, som har været trælle under synden, nu af hjertet er blevet lydige imod den læreform, til hvilken I blev overgivet. Og frigjorte fra synden er I blevet trælle under retfærdigheden. Jeg bruger et udtryk . . . (tidl. 19-23).

//. 2. Kor. 4, 5-15:

Det er ikke os selv, vi prædiker, men Kristus Jesus som Herre, os selv derimod som jeres tjenere for Jesu skyld. Thi Gud, som sagde: »Af mørke skal lys skinne frem,« blev selv et skinnende lys i vore hjerter, for at kundskaben om Guds herlighed på Kristi åsyn må lyse klart. Men denne skat har vi i lerkar, for at den overvældende kraft må være fra Gud og ikke fra os selv. På alle måder er vi hårdt trængte, men ikke indestængte, tvivlrådige, men ikke fortvivlede, forfulgte, men ikke forladte, slået til jorden, men ikke slået ihjel. Altid bærer vi Jesu dødslidelse med os på vort legeme, for at også Jesu liv må blive åbenbart i vort legeme. Ja, hver stund, vi lever, overgives vi til døden for Jesu skyld, for at også Jesu liv må blive åbenbart i vort dødelige kød. Så gør døden da sin gerning i os, men livet sin gerning i jer! Men da vi har den samme troens Ånd som i skriftordet: »Jeg troede, derfor talte jeg,« så tror vi også, og derfor taler vi også, thi vi ved, at han, som opvakte Herren Jesus, skal også med Jesus opvække os og stille os frem for sig sammen med jer. Det sker nem-

lig alt sammen for jeres skyld, for at nåden ved at nå til flere og flere må vokse og forøge taksigelsen til Guds ære (tidl. Ap. Gern. 14, 8-20).

8. Søndag efter Trinitatis:

//. *Ap. Gem. 20, 24-35, med indledningen:*
»Paulus sagde . . .«

9. Søndag efter Trinitatis:

/. *1. Joh. 1, 1-10:*

Det, der var fra begyndelsen, det, vi har hørt, det, vi har set med vore egne øjne, det, vi skuede og vore egne hænder følte på, ja, om livets Ord forkynder vi - og livet blev åbenbaret, og vi har set det og vidner om det og forkynder jer det, det evige liv, som var hos Faderen og blev åbenbart for os - det, vi altså har set og hørt, forkynder vi også jer, for at også I må have fællesskab med os; og vort fællesskab er med Faderen og med hans Søn, Jesus Kristus. Og nu skriver vi dette, for at vor glæde kan være fuldkommen. Og dette er det budskab, som vi har hørt af ham og forkynder jer, at Gud er lys, og der er slet intet mørke i ham. Hvis vi siger, at vi har fællesskab med ham, og dog vandrer i mørket, så lyver vi og gør ikke sandheden. Men hvis vi vandrer i lyset, ligesom han er i lyset, så har vi fællesskab med hverandre, og Jesu, hans Søns, blod renser os fra al synd. Hvis vi siger, at vi ikke har synd, så bedrager vi os selv, og sandheden er ikke i os. Hvis vi bekender vore synder, er han trofast og retfærdig, så han tilgiver os vore synder og renser os fra al uretfærdighed. Hvis vi siger, at vi ikke har syndet, så gør vi ham til en løgner, og hans ord er ikke i os (tidl. 1. Kor. 10, 6-13).

10. Søndag efter Trinitatis:

//. *Ej. 5, 8-14:*

I var forhen mørke, men nu er I lys i Herren; I skal vandre som lysets børn — lysets frugt består jo i al godhed og retfærdighed og sandhed; vælg, hvad der er velbehageligt for Herren. Vær ikke meddelagtige i mørkets golde gerninger, men bring dem hellere for dagen. Thi hvad der lønligt bedrives af dem, er skammeligt blot at nævne; men alt dette bliver opklaret, når det bringes for dagen af lyset. Ja, alt det, der bliver opklaret, er selv lys. Det hedder jo: »Vågn op, du som sover, og stå op fra de døde, og Kristus skal lyse for dig!« (tidl. Hebr. 3, 7-14).

11. Søndag efter Trinitatis:

//. *Rom. 10, 4-17, med udeladelse af »Thi« i v. 4.*

12. Søndag efter Trinitatis:

//. *Kol. 2, 6-10:*

Da I nu har modtaget Kristus Jesus som Herren, så lev jeres liv i ham, idet I er rodfæstede i ham og i ham opbygges og befæstes i troen, således som I har lært, og bliver rige på taksigelse. Tag jer i agt, at ikke nogen skal fange jer ved verdslig visdom og tomt bedrag, som støtter sig på menneskers overlevering og verdens »magter«, ikke på Kristus. Thi i ham bor hele guddomsfylden legemlig, og i denne fylde har I del. idet I er i ham, som er hoved for enhver magt og myndighed (tidl. Jak. 3, 1-12).

13. Søndag efter Trinitatis:

/. *Ej. 2, 4-10:*

Gud, som er rig på barmhjertighed, har på grund af den store kærlighed, hvormed han elskede os, gjort os levende med Kristus, os, som var døde på grund af vore overtrædelser - af nåde er I frelst! Ja, han har opvakt os med ham og givet os plads med ham i den himmelske verden, i Kristus Jesus, for at han i de kommende tidsaldre kunne vise sin nådes overstrømmende rigdom ved godhed mod os i Kristus Jesus. Thi af nåden er I frelst ved tro; det skyldes ikke jer selv, Guds er gaven; det skyldes ikke gerninger, så nogen kan rose sig. Thi hans værk er vi, skabte i Kristus Jesus til gode gerninger, som Gud forud lagde til rette, for at vi skulle vandre i dem (tidl. Gal. 3, 15-22).

//. *1. Tim. 1, 12-17 (ny begyndelse):*

Jeg takker ham, som gav mig kraft, Kristus Jesus, vor Herre, fordi han agtede mig for tro og tog mig i sin tjeneste, skønt jeg før var en spotter og en forfølger og en voldsmand. Men barmhjertighed blev mig til del, fordi jeg i min vantro ikke vidste, hvad jeg gjorde. Ja, vor Herres nåde udfoldede sin rigdom med tro og kærlighed i Kristus Jesus. Det er troværdig tale og fuld modtagelse værd, at Kristus Jesus kom til verden for at frelse syndere, blandt hvilke jeg er den største; men når barmhjertighed blev mig til del, var det, for at Jesus Kristus på mig som den største kunne vise hele sin langmodighed, så at jeg blev et eksempel på dem, der skal komme til tro på ham og få evigt liv. Men evighedernes konge, den uforkrænkelige, usyn-

lige, eneste Gud være ære og pris i evigheder-
nes evigheder. Amen. (tidl. v. 5-17).

14. Søndag efter Trinitatis:

I. Gal. 5, 13-24 (ny begyndelse):

I blev jo kaldet til frihed, brødre, kun må friheden ikke blive en anledning for kødet; men tjen hverandre i kærlighed! Thi hele loven er opfyldt i et eneste bud, nemlig dette: »Du skal elske din næste som dig selv.« Men dersom I bider og æder hverandre, da tag jer i agt, at I ikke bliver fortæret af hverandre. I skal vandre i Ånden, siger jeg, så vil I ingenlunde fuldbyrde kødets begæring. Thi kødet begærer imod Ånden og Ånden imod kødet; de to ligger nemlig i strid med hinanden, så I ikke kan gøre det, som I gerne vil. Men drives I af Ånden, er I ikke under loven. Og kødets gerninger er åbenbare, såsom: utugt, urenhed, løsgæftighed, afgudsdyrkelse, trolddom, fjendskaber, kiv, nid, hidsighed, egen nytte, splittelser, partier, misundelse, drukkenskab, svir og deslige, og jeg siger jer forud, som jeg før har sagt, at de, der øver sådanne ting, skal ikke arve Guds rige. Men Åndens frugt er kærlighed, glæde, fred, langmodighed, mildhed, godhed, trofasthed, sagtomdighed, afholdenhed. Mod sligt er loven ikke. Og de, som hører Kristus Jesus til, har korsfæstet kødet med dets lidenskaber og begæring (tidl. v. 16-24).

II. Rom. 8, 1-3:

Så er der da ingen fordømmelse for dem, som er i Kristus Jesus. Thi livets Ånds lov har i Kristus Jesus gjort dig fri fra syndens og dødens lov. Thi det, som var umuligt for loven, fordi den var magtesløs på grund af kødet, det gjorde Gud, da han sendte sin egen Søn i syndigt køds skikkelse og for syndens skyld og således fældede dødsdom over synden i kødet (Ap. Gern. 3, 1-10).

17. Søndag efter Trinitatis:

II. Gal 1, 6-12:

Det undrer mig, at I så hurtigt lader jer drage bort fra ham, som kaldte jer ved Kristi nåde, hen til et anderledes evangelium, som ikke er et evangelium; det er kun nogle, der forvirrer jer og gerne vil forvanske Kristi evangelium. Men om så vi selv eller en engel fra Himmelen forkyndte jer evangeliet i strid med det, vi har forkyndt jer - forbandet være han! Som vi før har sagt, så siger jeg nu igen: dersom nogen forkynder jer evangeliet i strid med

det, I har modtaget - forbandet være han! Er det mennesker, jeg nu prøver at vinde bifald hos, eller Gud? eller søger jeg at »tækkes mennesker«? Var det mennesker, jeg endnu ville tækkes, da var jeg ikke Kristi tjener. Det vil jeg nemlig sige jer, brødre! at det evangelium, som er blevet forkyndt af mig, er ikke menne-skeværk; det er jo heller ikke af noget menne-ske, jeg har fået det eller har lært det, men ved en åbenbaring af Jesus Kristus (tidl. Judas 20-25).

20. Søndag efter Trinitatis:

I. Ef. 5, 15-21 med udeladelse af »derfor« i v. 15.

II. 1. Joh. 2, 3-11:

Deraf kan vi erkende, at vi kender ham, om vi holder hans bud. Den, der siger: »Jeg kender ham,« og ikke holder hans bud, han er en løgner, og i ham er sandheden ikke; men den, der holder hans ord, i ham er sandelig Guds kærlighed blevet fuldkommet. Derpå kender vi, at vi er i ham. Den, der siger, at han bliver i ham, han er også selv skyldig at vandre således, som han vandrede. Mine elskede, det er ikke et nyt bud, jeg skriver til jer, men et gammelt bud, som I har haft fra begyndelsen. Det gamle bud er det ord, I har hørt. Alligevel er det et nyt bud, jeg skriver til jer; det viser sig som sandhed i ham og i jer, thi mørket viger, og det sande lys skinner allerede. Den, som siger, at han er i lyset, og dog hader sin broder, han er endnu i mørket. Den, som elsker sin broder, bliver i lyset, og han støder ikke an. Men den, der hader sin broder, er i mørket og vandrer i mørket, og han ved ikke, hvor han går hen, thi mørket har blindet hans øjne (tidl. Rom. 11, 25-32).

23. Søndag efter Trinitatis:

Epistlerne ombyttes:

I. Rom. 13, 1-7 (tidl. Fil. 3, 17-21).

II. Fil. 3, 17-21 (tidl. Rom. 13, 1-7).

24. Søndag efter Trinitatis:

I. Kol. 1, 9-14, med indledningen:

»Vi har, fra den dag vi hørte det, ikke holdt op at bede ...«

II. 2. Kor. 5,1-10, med udeladelse af det indledende »Thi« (v. 1).

25. Søndag efter Trinitatis:

I. 1. Tess. 5, 1-5:

Men om tid og time, brødre! har I ikke nødig, at man skriver til jer; selv ved I jo god

besked om, at Herrens dag kommer som en tyv om natten. Når de siger: »Fred og ingen fare!« da er undergangen pludselig over dem ligesom veerne over den frugtsommelige, og de skal ingenlunde undslippe. Men I, brødre! lever ikke i mørke, så dagen kan overraske jer som en tyv. Thi alle er I lysets børn; vi hører ikke natten eller mørket til (tidl. 1. Tess. 4, 13-18).

//. 1. Kor. 15, 50-57:

Men det siger jeg, brødre, at kød og blod kan ikke arve Guds rige, og forkrænkelighed arver heller ikke uforkrænkelighed. Se, jeg siger jer en hemmelighed: vi skal ikke alle hensove, men vi skal alle forvandles. Thi dette forkrænkelige må iføre sig uforkrænkelighed, og dette dødelige iføre sig udødelighed. Men når dette forkrænkelige har iført sig uforkrænkelighed, og dette dødelige har iført sig udødelighed, da skal det ord opfyldes, som står skrevet: »Døden er opslugt og sejren vundet.« »Død, hvor er din sejr? død, hvor er din brod?« Dødens brod er synden, og syndens kraft er loven. Men Gud ske tak, som giver os sejren ved vor Herre Jesus Kristus! (tidl. 2. Peter 3, 3-13).

(e) Nadveren.

Kommissionen har ønsket at fremlægge ialt tre forslag: (1) et kort nadverritual, (2) en let revideret udgave af 1912-ritualerne *Opløft eders hjerter* og *Kære Kristi venner* og (3) et udvidet nadverritual.

(1) *Kort nadverritual:*

Nadverbøn:

Præsten:

Vi takker dig, vor Herre Jesus Kristus, fordi du for vor skyld ydmygede dig og gav dig verden i vold.

Vi beder dig:

Gå til bords med os

og bliv ét med os i vor fattigdom.

Giv os udholdenhed indtil døden

og skænk os det evige liv!

Menigheden: Amen.

Eller:

Opstandne Herre og frelser, du, som selv er til stede iblandt os med al din kærligheds rigdom! Giv os at modtage dit legeme og blod til din ihukommelse og til stadfæstelse i troen på syndernes forladelse. Rens os fra synd og styrk os i det evige livs håb. Giv os at vokse i kærligheden og lad os med alle troende blive ét i dig, ligesom du er ét med Faderen.

Menigheden: Amen.

Fast nadversalme (nr. 416, 173, 431, 422, 423, 365 eller 174).

Præsten:

Fader vor, du som er i Himlene! Helliget worde dit navn. Komme dit rige. Ske din vilje, som i Himmelen, således også på jorden. Giv os idag vort daglige brød. Og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere. Og led os ikke (ind) i fristelse. Men fri os fra det onde. Thi dit er riget og magten og æren i evighed.

Menigheden: Amen.

Præsten:

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt, tog brødet (NB), takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til min ihukommelse«.

Ligeså tog han også kalken (NB) efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde: »Drik alle heraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse. Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse«.

Ved NB tager præsten disken, henholdsvis kalken, og sætter dem ikke, før han har læst det pågældende afsnit af indstiftelsesordene til ende.

Altergæsterne knæler ved alterbordet. Idet præsten rækker brødet, siger han til hver nadvergæst:

Det er Jesu Kristi legeme.

Eller:

Modtag Jesu Kristi legeme.

Eller tavs uddeling.

Idet præsten rækker vinen, siger han til hver nadvergæst:

Det er Jesu Kristi blod.

Eller:

Modtag Jesu Kristi blod.

Eller tavs uddeling.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet jer sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle jeres/vores synder, han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv!

Fred være med jer!

Efter alle borde undtagen det sidste kan præsten sige:

Gå bort med fred!

Hvor flere præster fungerer ved altergangen, går den administrerende præst med kalken.

Når den administrerende præst selv ønsker at gå til alters, uddeler han brødet først til de andre nadvergæster og derefter til sig selv med de sædvanlige ord eller tavst; på samme måde med vinen. I slutningen ændres da ordene »jer« og »jeres« til »os« og »vore«.

Når nadverhandlingen er afsluttet, vender præsten sig mod menigheden og messer eller siger:

Lad os alle bede!

Derpå vender han sig mod alteret og messer eller siger:

Vi takker dig, Herre vor Gud, almægtige Fader, fordi du i din barmhjertighed vederkvæger os med disse livsalige gaver. Vi beder dig, at du vil lade disse dine gaver komme os rettelig til gode, til at styrke vor tro, grundfæste vort håb og gøre den indbyrdes kærlighed levende iblandt os, for din Søns, Jesu Kristi, vor Herres skyld.

Menigheden: Amen.

Præsten: Herren være med jer.

Menigheden: Og Herren være med dig/Og Han med dig.

Præsten:

Herren velsigne dig og bevare dig!

Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig!

Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred!

Menigheden: Amen, Amen, Amen.

Ved gudstjenester, hvor der har været både dåb og nadver, kan kollekten til 1. søndag efter påske benyttes som kollekt i nadverkollektens sted:

Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig for din usigelige nåde, at du ved din Søn, vor opstandne frelser, os til trøst og syndernes forladelse har givet os dit ord og dine sakramenter. Vi beder dig: giv os din Helligånd, så vi af hjertet må tro dit ord og ved de hellige sakramenter dag for dag styrkes i troen, indtil vi bliver evindeligt salige ved din Søn, vor Herre Jesus Kristus, som med dig lever og regerer i Helligånds enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed!

Hvor skriftemål - enten i den individuelle form med håndspåbyggelse eller i generel form med tilsigelse under ét uden håndspåbyggelse - bruges efter prædikenen forud for altergangen, bliver rækkefølgen:

Salme efter prædikenen.

Skriftemål.

Frit valgt nadversalme.

Nadverbøn (se ovenfor).

Fadervor.

Indstiftelsesord.

Uddeling o.s.v.

(2) *Let revideret udgave af 1912-ritualerne:*

Præsten siger eller messer, vendt mod menigheden:

Opløft jeres hjerter til Herren! Lad os prise Hans navn!

Vendt mod alteret:

Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud den almægtige, Han som var, og som er, og som kommer.

Menigheden: Hosianna i det højeste!

Præsten:

Velsignet være Han, som kommer i Herrens navn.

Menigheden: Hosianna i det højeste!

Menigheden synger:

O, du Guds lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
derfra al trøst begynder;
miskundelig
forbarm du dig!

O, du Guds lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
dermed al fred begynder;
af kærlighed
giv os ind fred!

O, du Guds lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
derfra vort liv begynder;
vor død til trods
opliv du os!*)

Menigheden kan nøjes med at synge et af salmens vers.

I stedet for indledningen *Opløft jeres hjerter* kan nadverhandlingen indledes med følgende tiltale til nadvergæsterne:

*) Eller salmebogen nr. 174 (O, du Guds lam uskyldig) eller Agnus Dei i prosaform:

O Guds Lam uskyldig, du som bærer verdens synd:
forbarm dig over os!

O Guds Lam uskyldig, du som bærer verdens synd:
forbarm dig over os!

O Guds Lam uskyldig, du som bærer verdens synd:
forlen os din fred!

Amen.

Kære Kristi venner! Vor Herre Jesus Kristus har selv sagt: »Jeg er livets brød. Den, som kommer til mig, skal ikke hunge; og den, som tror på mig, skal aldrig tørste.« I sin hellige nadver skænker den korsfæstede og opstandne Frelser os sig selv, så at hver den, som hungrer og tørster efter retfærdighed, der kan finde mad og drikke til evigt liv. Så følg i lydlig tro hans indbydelse, når han siger: »Tag dette og spis det; drik alle deraf; gør dette til min ihukommelse.« Da vil han forene jer med sig selv, så at I under vandringen her på jorden stadig må komme ham i hu og engang samles med ham i hans rige. Derom vil vi nu af hjertet bede.

Nadver bøn:

Præsten:

Opstandne Herre og frelser, du, som selv er til stede iblandt os med al din kærligheds rigdom! Giv os at modtage dit legeme og blod til din ihukommelse og til stadfæstelse i troen på syndernes forladelse. Rens os fra synd og styrk os i det evige livs håb. Giv os at vokse i kærligheden og lad os med alle troende blive ét i dig, ligesom du er ét med Faderen.
Menigheden: Amen.

Eller: Vi takker dig, vor Herre Jesus Kristus, fordi du for vor skyld ydmygede dig og gav dig verden i vold.

Vi beder dig:

Gå til bords med os
og bliv ét med os i vor fattigdom.
Giv os udholdenhed indtil døden
og skänk os det evige liv!

Menigheden: Amen.

Sidstnævnte bøn må ikke bruges som alternativ, når man har brugt indledningen: *Kære Kristi venner!*

Præsten:

Fader vor, du som er i Himlene! Helliget worde dit navn. Komme dit rige. Ske din vilje, som i Himmelen, således også på jorden. Giv os i dag vort daglige brød. Og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere. Og led os ikke (ind) i fristelse, men fri os fra det onde. Thi dit er riget og magten og æren i evighed.

Menigheden: Amen.

Præsten:

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt, tog brødet (NB), takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag

dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til min ihukommelse«.

Ligeså tog han også kalken (NB) efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde: »Drik alle heraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse. Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse«.

Ved NB tager præsten disken, henholdsvis kalken, og sætter dem ikke, før han har læst det pågældende afsnit af indstiftelsesordene til ende.

Altergæsterne knæler ved alterbordet. Idet præsten rækker brødet, siger han til hver nadvergæst:

Det er Jesu Kristi legeme.

Eller:

Modtag Jesu Kristi legeme.

Eller tavs uddeling.

Idet præsten rækker vinen, siger han til hver nadvergæst:

Det er Jesu Kristi blod.

Eller:

Modtag Jesu Kristi blod.

Eller tavs uddeling.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet jer sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle jeres/vore synder, han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv!

Fred være med jer!

Efter alle borde undtagen det sidste kan præsten sige:

Gå bort med fred!

Hvor flere præster fungerer ved altergangen, går den administrerende præst med kalken. Når den administrerende præst selv ønsker at gå til alters, uddeler han brødet først til de andre nadvergæster og derefter til sig selv med de sædvanlige ord eller tavst; på samme måde med vinen. I slutningsønsket ændres da ordene »jer« og »jeres« til »os« og »vore«.

Når nadverhandlingen er afsluttet, vender præsten sig mod menigheden og messer eller siger:

Lad os alle bede!

Derpå vender han sig mod alteret og messer eller siger:

Vi takker dig, Herre vor Gud, almægtige Fader, fordi du i din barmhjertighed vederkvæger os med disse livsalige gaver. Vi beder dig, at du vil lade disse dine gaver komme os

rettelig til gode, til at styrke vor tro, grundfæste vort håb og gøre den indbyrdes kærlighed levende iblandt os, for din Søns, Jesu Kristi, vor Herres skyld.

Menigheden: Amen.

Præsten:

Herren være med jer.

Menigheden:

Og Herren være med dig/Og Han med dig.

Præsten:

Herren velsigne dig og bevare dig!

Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig!

Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred!

Menigheden: Amen, Amen, Amen.

Ved gudstjenester, hvor der har været både dåb og nadver, kan kollekten til 1. søndag efter påske benyttes, som kollekt i nadverkollektens sted:

Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig for din usigelige nåde, at du ved din Søn, vor opstandne Frelser, os til trøst og syndernes forladelse har givet os dit ord og dine sakramenter. Vi beder dig: giv os din Helligånd, så vi af hjertet må tro dit ord og ved de hellige sakramenter dag for dag styrkes i troen, indtil vi bliver evindeligt salige ved din Søn, vor Herre Jesus Kristus, som med dig lever og regerer i Helligåndens enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed!

(3) *Udvidet nadverritual:*

Efter salme efter prædikenen og evt. skriftemål:

Præsten:

Opløft jeres hjerter til Herren! Lad os prise Hans navn!

Vi takker og lover dig, Gud Fader Almægtige, ved Jesus Kristus vor Herre. Du skabte himlen og hele dens hær, jorden og alt, som er derpå. Liv og ånde giver du os, mætter os daglig af din fylde. Derfor vil vi med hele din menighed på jorden, i kor med alle engle, synge din herligheds lovsang:

Menigheden:

Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud den Almægtige. Himlen og jorden er fuld af din herlighed.

Hosianna i det højeste!

Præsten:

Velsignet være Han, som kommer i Herrens navn.

Menigheden:

Hosianna i det højeste!

Præsten:

Opstandne Herre og frelser, du som selv er til stede iblandt os med al din kærligheds rigdom! Giv os at modtage dit legeme og blod til din ihukommelse og til stadfæstelse i troen på syndernes forladelse. Rens os fra synd og styrk os i det evige livs håb. Giv os at vokse i kærligheden og lad os med alle troende blive ét i dig, ligesom du er ét med Faderen.

Menigheden: Amen.

Eller:

Vi takker dig, vor Herres Jesus Kristus, fordi du for vor skyld ydmygede dig og gav dig verden i vold.

Vi beder dig:

Gå til bords med os

og bliv ét med os i vor fattigdom.

Giv os udholdenhed indtil døden og skænk os det evige liv!

Menigheden: Amen.

Præsten:

Fader vor, du som er i Himlene! Helliget worde dit navn. Komme dit rige. Ske din vilje, som i Himmelen, således også på jorden. Giv os i dag vort daglige brød. Og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere. Og led os ikke (ind) i fristelse, men fri os fra det onde. Thi dit er riget og magten og æren i evighed.

Menigheden: Amen.

Præsten:

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt, tog brødet (NB) takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: »Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til min ihukommelse«.

Ligeså tog han også kalken (NB) efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde: »Drik alle heraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse. Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse«.

Ved NB tager præsten disken, henholdsvis kalken, og sætter dem ikke, før han har læst det pågældende afsnit af indstiftelsesordene til ende.

Altergæsterne knæler ved alterbordet. Idet præsten rækker brødet, siger han til hver nadvergæst:

Det er Jesu Kristi legeme.

Eller:

Modtag Jesu Kristi legeme.

Eller tavs uddeling.

Idet præsten rækker vinen, siger han til hver nadvergæst:

Det er Jesu Kristi blod.
Eller:
Modtag Jesu Kristi blod.
Eller tavs uddeling.

Under uddelingen kan synges *Agnus Dei* i form af salmen: *O, du Guds lam!* (Nr. 365 eller 174) eller i prosaform:

O, Guds Lam uskyldig,
du som bærer verdens synd:
forbarm dig over os!
O, Guds Lam uskyldig,
du som bærer verdens synd:
forbarm dig over os!
O, Guds Lam uskyldig,
du som bærer verdens synd:
forlen os din fred!

Amen.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet jer sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle jeres/vore synder, han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv!

Fred være med jer!

Efter alle borde undtagen det sidste kan præsten sige:

Gå bort med fred.

Hvor flere præster fungerer ved altergangen, går den administrerende præst med kalken. Når den administrerende præst selv ønsker at gå til alters, uddeler han brødet til de andre nadvergæster og derefter til sig selv med de sædvanlige ord; på samme måde med vinen. I slutningsønsket ændres da ordene »jer« og »jeres« til »os« og »vore«.

Når nadverhandlingen er afsluttet, vender præsten sig mod menigheden og messer eller siger:

Lad os alle bede!

Derpå vender han sig mod alteret og messer eller siger:

Vi takker dig, Herre vor Gud, almægtige Fader, fordi du i din barmhjertighed vederkvæger os med disse livsalige gaver. Vi beder dig, at du vil lade disse dine gaver komme os rettelig til gode, til at styrke vor tro, grundfæste vort håb og gøre den indbyrdes kærlighed

levende iblandt os, for din Søns, Jesu Kristi, vor Herres skyld.

Menigheden: Amen.

Præsten:

Herren være med jer.

Menigheden:

Og Herren være med dig/Og Han med dig.

Præsten:

Herren velsigne dig og bevare dig!

Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig!

Herren løfte **sit** åsyn på dig og give dig fred!

Menigheden: Amen, Amen, Amen.

Ved gudstjenester, hvor der har været både dåb og nadver, kan kollekten til 1. søndag efter påske benyttes som kollekt i nadverkollektens sted:

Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig for din usigelige nåde, at du ved din Søn, vor opstandne frelser, os til trøst og syndernes forladelse har givet os dit ord og dine sakramenter. Vi beder dig: giv os din Helligånd, så vi af hjertet må tro dit ord og ved de hellige sakramenter dag for dag styrkes i troen, indtil vi bliver evindeligt salige ved sin Søn, vor Herre Jesus Kristus, som med dig lever og regerer i Helligåndens enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed!

Vedrørende spørgsmålet om tavs uddeling henvises til redegørelsen i anhanget **til** betænkningen,

(f) Dåben.

Kommissionen har indgående drøftet dåbsritualets form og placering. Bl.a. har man overvejet at vende tilbage til formen fra før 1912 (det egentlige lutherske ritual) i en moderne bearbejdelse. Tilspørgslens betydning og formulering er ligeledes blevet drøftet. Man er endelig klar over de problemer, der knytter sig til dåbshandlingens plads inden for en almindelig gudstjenestes rammer, og til en særlig dåbsgudstjeneste.

Alle disse spørgsmål, som man gerne vil tage op i en større sammenhæng og på en bredere baggrund, har man udskudt til kommissionens anden fase.

Kommissionen foreslår derfor i det almindelige dåbsritual kun følgende ændringer i forbindelse med den foreløbige revision:

(1) Spørgsmålet i ritualets indledning om hjemmedåb (»Er barnet hjemmedøbt?«) kan bortfalde. Hvis det fortsat ønskes, anbringes

det umiddelbart efter skriftordet fra 1. Peter 1, 3 (»Lovet være Gud . . .«) i formen: »Er barnet allerede døbt?«.

(2) Skriftlæsningen fra Markusevangeliets kap. 10 læses i sin helhed, d.v.s. vers 13-16:

De bar nogle små børn til Jesus, for at han skulle røre ved dem; men disciplene truede ad dem. Men da Jesus så det, harmedes han og sagde til dem: »Lad de små børn komme til mig; dem må I ikke hindre; thi Guds rige hører sådanne til. Sandelig siger jeg jer: den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, han kommer slet ikke ind i det«. Og han tog dem i favn og lagde hænderne på dem og velsignede dem.

(3) I tilfælde, hvor der er flere end tre børn at døbe, kan *summarisk* tilspørgsel anvendes. Efter korstegnelse over hvert barn spørger præsten den, der bærer barnet, om barnets navn. Efter svaret nævner præsten børnenes navne i den rækkefølge, hvori de skal døbes, og spørger derefter: »Forsager du Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen?«, hvortil de, der bærer børnene, efter hinanden eller i kor svarer »ja«. Derefter spørger præsten på samme måde på den fulde trosbekendelse, hvortil der alle tre gange svares »ja« på ovennævnte måde. Det samme gælder spørgsmålet: »Vil du døbes på denne tro?«. Herefter fortsætter dåbshandlingen som sædvanlig.

(4) Som faddertiltale bruges flg. form (sml. Prøveritualbogen 1963):

I forældre og faddere til dette barn (disse børn) kan nu bevidne, at det (de) er døbt i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Og I skal vide, hvad I skylder dette barn (disse børn). Vor Herre Jesus Kristus har ikke blot påbudt os at døbe, men også at lære de døbte at holde alt det, som han har befalet os. Derfor skal I forældre opdrage jeres barn i den kristne tro og bede for det, for at det må blive i Kristus, ligesom det nu ved dåben er indpodet i ham. Og sker det, at forældrene dør, før barnet bliver voksent, da skal I faddere, såvidt det står til jer, drage omsorg for, at det oplæres i den kristne tro.

Fred være med jer! Amen.

(g) Ny absolutionsformel.

Ved skriftemålet efter skriftetale og/eller skriftebøn siger præsten (jf. Prøveritualbogen 1963, side 69):

På Jesu Kristi befaling og for hans lidelses og døds skyld tilsiger jeg jer alle jeres synders nådige forladelse i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn!

Derefter fortsætter præsten som sædvanlig: »Så tilsiger jeg dig . . .« og til sidst: »Han, som har begyndt . . .«.

(h) Udgangsbønnen.

Lad os alle bede.

Herre, jeg takker dig, fordi du har lært mig, hvad du vil, at jeg skal gøre: holde fast ved dit ord og styrkes i troen, forbedres dag for dag og trøstes i liv og død. Herre, hjælp mig dertil! Amen.

(B) Muligheder for forkortelser i højmesse.

Mulighederne for forkortelser og udvidelser i forhold til den hidtidige højmesse fremgår til dels af det foregående, men skal her suppleres.

(1) De bibelske læsninger kan indskrænkes til to, nemlig de to læsninger fra den tekstrække, hvis evangelium der prædikes over i det pågældende kirkeår, således at epistelen eller lektien læses på sin sædvanlige plads efter kollektten og før 2. salme.

Evangeliet læses *enten* fra alteret efter 2. salme og før salmen før prædikenen, således at præsten på prædikestolen straks begynder på sin prædiken (evt. kan prædikenen indledes med en kort genfortælling af evangeliet), *eller* præsten går på prædikestolen efter 2. salme, læser evangeliet og begynder på sin prædiken.

Hvis man med den sidst anførte fremgangsmåde alligevel gerne vil have tre salmer i guds-

tjenesten før prædikenen, kan trosbekendelsen anbringes som det eneste led mellem 2. og 3. salme.

(2) Fadervor kan udgå som slutning på kirkebønnen, når der er dåb eller nadver ved gudstjenesten.

(3) Kirkebønnen kan bedes på prædikestolen eller fra alteret efter salmen efter prædikenen.

Juli 1971.

<i>Henrik Glahn</i>	<i>Niels Hyldahl</i>
<i>Johs. W. Jacobsen</i>	<i>Th. V. Kragh</i>
<i>Jens Kruuse</i>	<i>Anna Sophie Seidelin</i>
<i>Hans Sølvhøj</i>	<i>Christian Thodberg</i>

Anhang om uddelingsordene ved nadveren.

I den klassiske romerske messe bruges uddelingsord, nemlig Corpus/Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen (Vor Herres Jesu Kristi legeme/blod bevare din sjæl til det evige liv. Amen), det vil sige ledsageord, der udtrykker nadverelementernes positive betydning.

I *Formula missae 1523* tillader Luther de samme uddelingsord som i den romerske messe, jf. Claus Mortensen: *Det kristelige Messeembede. Malmø 1528* (Se i *Danske Messebøger fra Reformationstiden*, Kbh. 1959). Men samtidig er en karakteristisk udvikling på vej. I *Formula missae* antyder Luther en idé, som han først realiserer i *Deutsche Messe 1526*; han ønsker, at uddelingen af brødet skal ske omgående efter brørdordene og af vinen omgående efter vinordene. Nadveren uddeles altså i to omgange, og Indstiftelsesordene er faktisk blevet både konsekration- og uddelingsord på én gang. Derfor nævner Luther heller ikke noget om uddelingsord i 1526.

I *Haandbog i det evangeliske Messeembede, Malmø 1535*, realiseres Luthers tanke på dansk grund. Hvis der er mere end ét hold altergæster, gentages brørdordene og vinordene før henholdsvis uddelingen af brød og vin til det andet hold. Her er det særdeles tydeligt, at Indstiftelsesordene tillige fungerer som uddelingsord.

I *Kirkeordinantsen* (på latin i 1537, på dansk i 1539) uddeles nadverens brød og vin under ét. Om uddelingsordene hedder det: Naar Præsten vdskifter brødet oc kalcken, da skal hand inted sige til dennem som berettis, efterdi det er alle folck offuerlydelig sagd, der det bleff wiidt«.

Når bispemødet 10. august 1540 nævner uddelingsord, er det tydeligvis en indrømmelse (concedatur) - formentlig for at skabe en lempelig overgang til Kirkeordinantsens bestemmelser: Hic concedatur aliquid dici accipientibus, sed quam breuissime, in hunc modum:

Annamme Jesu Christi legomme,
Annamme Jesu Christi blodt,

et praeterea nihil, quia omnibus publice dictum est ante etc., ut in ordinatione (»Her skal det tillades, at der siges noget til nadvergæsterne, men så kort som muligt på følgende måde: Annamme Jesu Christi legomme, Annamme, og ellers intet, eftersom det forud er sagt klart og tydeligt for alle o.s.v., ligesom i Ordinantsen«), se også Københavnerartiklerne 12. maj 1555, hvor de »synderlige aarsager«, der nævnes nedenfor, vel bedst forstås som den endnu svære overgang til Ordinantsens bestemmelser: Naar presten vdskifter (Bl. XXVII). Her maa presten for synderlige aarsagers skyld sige noget, naar hand vddeler Sacramentet, dog med faa ord, som foreskreffuen in Synodo Haffniensi. (Se *Danske Kirkelove I* (1881 ff.), s. 156 og 462). At disse synodalbestemmelser formentlig ikke afspejler den almindelige praksis, synes at fremgå af den norske kirkeordinants, der i 1607 gentager kravet om tavs uddeling.

De uddelingsord, der kommer ind ved Christian den Fjerdes brev af den 2. maj 1646 (det er Christi legeme/blod), er som bekendt bestemt af en almindelig polemisk luthersk holdning over for kryptocalvinister. De understreger ikke så stærkt som andre samtidige former nadverens positive betydning for nadvergæsterne. Ordlyden ændres i Kirkeritualet 1685 til: Dette er Jesu sande Legeme/Blod. Ritualet fra 1912 ændrer atter: Dette er Jesu Kristi legeme/blod.

Selv om den liturgiske kommission er klar over de nugældende uddelingsords teologiske betydning og sjælesørgiske værdi, foreslår man dog som sideordnede muligheder (1) den mindre påpegende form: Det er Jesu Kristi legeme/blod, (2) formen: Modtag Jesu Kristi legeme/blod og (3) tavs uddeling - de to sidstnævnte muligheder efter danske reformatoriske forbilleder, se ovenfor.

